

Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο

Τόμ. 12, Αρ. 1 (2021)

Τεύχος 12

Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο®

Διεθνής περιοδική έκδοση παιδαγωγικών προβληματισμών

Θεματικός τόμος:

"Προσεγγίσεις ανάλυσης κινηματογραφικής ταινίας στην εκπαίδευση"

Διεύθυνση-Έκδοση περιοδικού:

Αθανασιάδης Ηλίας, Βρατσάλης Κώστας,
Σκούρτου Ελένη, Σοφός Αλιβίζος

© Αθανασιάδης Ηλίας, Βρατσάλης Κώστας, Σκούρτου Ελένη και Σοφός Αλιβίζος

Επιμέλεια 12^{ου} τεύχους
Αλιβίζος (Λοΐζος) Σοφός

Γλωσσική Επιμέλεια 12^{ου} τεύχους
Κανόνης Παναγιώτης

ISSN 1790-5532

Το περιοδικό παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο, όπως και η γλώσσα, δεν έχει καμία κατασκευαστική αξία παρά μόνο αξία χρήσης. Γι' αυτό και προορίζεται δωρεάν.

Το μουσικό βίντεο «Απόκληρος» ως διδακτικό εργαλείο ευαισθητοποίησης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Αθανάσιος Χατζής, Νικολέτα Ινδοπούλου, Αλιβίζος Σοφός

doi: [10.12681/revmata.32042](https://doi.org/10.12681/revmata.32042)

Copyright © 2022, Αθανάσιος Χατζής, Νικολέτα Ινδοπούλου, Αλιβίζος Σοφός

Άδεια χρήσης [#plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4##).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χατζής Α., Ινδοπούλου Ν., & Σοφός Α. (2022). Το μουσικό βίντεο «Απόκληρος» ως διδακτικό εργαλείο ευαισθητοποίησης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. *Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο*, 12(1), 65–74. <https://doi.org/10.12681/revmata.32042>

Το μουσικό βίντεο «Απόκληρος¹» ως διδακτικό εργαλείο ευαισθητοποίησης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Αθανάσιος Χατζής²
hatzisthanasis@yahoo.gr

Νικολέτα Ινδοπούλου³
nikoletakoz@hotmail.com

Αλιβίζος Σοφός⁴
Isofos@rhodes.aegean.gr

Περίληψη

Γενικό στόχο του παρόντος άρθρου αποτελεί η διερεύνηση της εκπαιδευτικής ταινίας με τίτλο «Ο Απόκληρος», που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του «ΠΜΣ Εκπαίδευση με Χρήση Νέων Τεχνολογιών». Η ταινία, η οποία ανήκει στο είδος του μουσικού βίντεο κλιπ, πραγματεύεται το θέμα των ασυνόδευτων ανήλικων μέσα από τα μάτια ενός παιδιού πρόσφυγα. Επιμέρους στόχο, αποτελεί η δημιουργία διαθεματικών δραστηριοτήτων βασισμένων στη ταινία, μέσα από τις οποίες οι εκπαιδευόμενοι θα έχουν τη δυνατότητα να προσεγγίσουν έτι περισσότερο το φαινόμενο των ασυνόδευτων ανήλικων στον ελλαδικό χώρο. Παράλληλα, θα αναφερθούμε στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό καθώς και στην διαδικασία παραγωγής της ταινίας. Πιο συγκεκριμένα, θα παρουσιάσουμε τους συμμετέχοντες, τον χρόνο και τα μέσα παραγωγής, τα λογισμικά επεξεργασίας βίντεο που χρησιμοποιήθηκαν, καθώς επίσης και ορισμένα τυπικά προβλήματα που ανέκυψαν στο στάδιο της παραγωγής. Καταληκτικά, παρατηρήσαμε ότι το μουσικό βίντεο του «Απόκληρου», αν και αρχικά δημιουργήθηκε με εστίαση στο φαινόμενο των ασυνόδευτων ανήλικων, εντέλει μας παρέιχε την δυνατότητα να προσεγγίσουμε περισσότερα και ευρύτερα ζητήματα, όπως η κοινωνική πρόνοια, η αδιαφορία του κόσμου για τα παιδιά που ζητιανεύουν, η εκμετάλλευση των παιδιών (παιδική εργασία) και το οργανωμένο έγκλημα (αρπαγές ασυνόδευτων παιδιών).

Λέξεις Κλειδιά: Εκπαιδευτική ταινία, Μουσικό Βίντεο, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Ασυνόδευτα Ανήλικα

Abstract

The general goal of this article is the investigation of the educational film entitled "The Outcast", which was created in the framework of the "Postgraduate Studies Program: Education Using New Technologies". The film, which belongs to the genre of music video clip, deals with the issue of unaccompanied minors through the eyes of a refugee child. An individual objective is the creation of interdisciplinary activities based on the film, through which the trainees will have the opportunity to get closer to the phenomenon of unaccompanied minors in Greece. At the same time, we will refer to the educational design as well as the production process of the film. More specifically, we will present the participants, the time and means of production, the video editing software used, as well as some typical problems that arose during the production stage. Finally, we noticed that the music video of "The Outcast", although originally created with a focus on the phenomenon of unaccompanied minors, finally gave us the opportunity to approach more and wider issues, such as social welfare, the indifference of the world to children

¹ <https://www.ert.gr/eidiseis/politismos/apokliros-tainia-mikroy-mikoys-gia-ta-asynodeyta-paidia-prosfyges/> | https://www.youtube.com/watch?v=foJwask_5uI

² Εκπαιδευτικός ΠΕ60, MSc., Πανεπιστήμιο Αιγαίου

³ Πληροφορικός ΠΕ86, MSc., ΑΤΕΙ Λαμίας

⁴ Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

begging, the exploitation of children (child labor) and organized crime (abduction of unaccompanied children).

Keywords: *Educational Film, Music Video, Intercultural Education, Unaccompanied Minors*

1. Θεωρητική Προσέγγιση

Ο ορισμός του ασυνόδευτου ανήλικου που δίνεται στο άρθρο 34 του πιο πρόσφατου νόμου ήτοι του Ν. 4375/2016 έχει ως εξής: «Ασυνόδευτος ανήλικος είναι το πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών, το οποίο φθάνει στην Ελλάδα, χωρίς να συνοδεύεται από πρόσωπο που ασκεί τη γονική του μέριμνα, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία και για όσο χρόνο η γονική του μέριμνα δεν έχει ανατεθεί σε κάποιο άλλο πρόσωπο σύμφωνα με το νόμο και δεν ασκείται στην πράξη, ή ο ανήλικος που εγκαταλείπεται ασυνόδευτος μετά την είσοδό του στην Ελλάδα».

Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού (UN CRC) εκδόθηκε στις 20 Νοεμβρίου 1989 και τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990. Πρόκειται για το πιο ολοκληρωμένο κείμενο που αφορά τα δικαιώματα και την προστασία των παιδιών σε διεθνές επίπεδο, δεδομένου ότι τα παιδιά αποτελούν την πιο ευάλωτη ομάδα ανθρώπων. Ως εκ τούτου, η CRC κατοχυρώνει ατομικά, κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά δικαιώματα, τα οποία όλα τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να σέβονται χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, εθνικότητας, θρησκείας, γλώσσας, πολιτικής γνώμης, αναπηρίας, ιδιοκτησίας ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης (Καρπούζη, 2019).

Παιδί, σύμφωνα με το άρθρο 1, είναι κάθε άνθρωπος κάτω των 18 ετών. Όλα τα παιδιά έχουν τα ίδια δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών προσφύγων. Τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να λαμβάνουν μέτρα προστασίας τους αλλά και να βοηθούν τα παιδιά που αναζητούν άσυλο να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους, είτε συνοδεύονται, είτε είναι ασυνόδευτα είτε έχουν διαχωρισθεί (άρθρο 22). Η συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ των κομμάτων των κρατών, των ΜΚΟ, και των Ηνωμένων Εθνών κρίνεται εξίσου μείζονος σημασίας, προκειμένου τα ασυνόδευτοι και τα χωρισμένα παιδιά να ενώνονται ξανά με τις οικογένειές τους. Παράλληλα, οι περιπτώσεις παιδιών που δεν έχουν οικογένεια ή η οικογένειά είναι αδύνατο να εντοπισθεί, πρέπει να τυγχάνουν προστασίας, ίδιας με κάθε άλλο παιδί που στερείται της οικογένειάς του για οποιονδήποτε λόγο.

Σύμφωνα με την επικαιροποιημένη κατάσταση (30 Σεπτεμβρίου 2019) του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης στην Ελλάδα, υπολογίζεται ότι 1,640 Α.Α. βρίσκονται σε μακροχρόνια ή προσωρινή φιλοξενία, 1416 Α.Α. σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, 238 Α.Α. σε Προστατευτική φύλαξη, 153 Α.Α. σε Ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας, και 1169 Α.Α. σε Άτυπες/Επισφαλείς συνθήκες στέγασης. Σε αυτά, συμπεριλαμβάνονται επίσης 258 παιδιά που συνοδεύονται από ενήλικο που δεν είναι κατά τον νόμο ο κύριος κηδεμόνας τους (separated) και 127 Α.Α. προς μεταφορά σε θέσεις μακροχρόνιας ή προσωρινής φιλοξενίας. (ΕΚΚΑ, 2019)

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, στην Ελλάδα, μόνο ένα στα τέσσερα παιδιά βρίσκει θέση σε κάποιο ξενώνα και ως εκ τούτου πολλά από τα ασυνόδευτα ή αποχωρισμένα παιδιά εκτίθενται σε κινδύνους, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής βίας και της αστεγίας (στοιχεία του ΕΚΚΑ). Οι ρυθμίσεις για τα ασυνόδευτα παιδιά στα κέντρα υποδοχής παραμένουν θλιβερά ανεπαρκείς και οι ζοφερές συνθήκες διαβίωσης επιδεινώνουν περαιτέρω την ευημερία των ασυνόδευτων ή αποχωρισμένων παιδιών στα κέντρα υποδοχής, όπου συχνά οι επιλογές είναι περιορισμένες, με αποτέλεσμα να μοιράζονται τον χώρο με ενήλικες, μέχρι να μεταφερθούν σε ξενώνα κατάλληλο για την ηλικία και τις ανάγκες τους. (UNHCR, 2019)

Με την είσοδό τους σε μια χώρα υποδοχής θέτονται πολλές προκλήσεις στην νέους να ξεπεράσουν, κυρίως σε σχέση με την ομαλή ένταξή τους στη χώρα αυτή. Ένα περιβάλλον που εγγυάται την ασφάλειά τους και την παροχή υλικών αγαθών και υπηρεσιών δεν θεωρείται επαρκές για να αποφευχθεί η εμφάνιση ψυχολογικών προβλημάτων στον πληθυσμό των ασυνόδευτων ανηλίκων, όπως για παράδειγμα η μετατραυματική διαταραχή άγχους, κατάθλιψη, αγχώδεις διαταραχές, διατροφικές διαταραχές, επιθετικότητα και αισθήματα ντροπής και ενοχής (Jacobs, 2018).

Το γεγονός ότι η ελληνική κοινωνία μεταλλάχθηκε σε πολυπολιτισμική έχει επιφέρει σημαντικές αλλαγές σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής ζωής της χώρας. Καθοριστικής σημασίας λοιπόν κρίνεται ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης, τον οποίο οφείλουμε να καταστήσουμε αμετάκλητα ανθρωπιστικό.

Αξιοποιώντας λοιπόν τις δυνατότητες των Νέων Τεχνολογιών, επιδιώξαμε να αναβαθμίσουμε την εκπαιδευτική διαδικασία. Δεδομένου ότι η σύγχρονη κοινωνία ζει στον «πολιτισμό της εικόνας» ξεχωρίσαμε την κινηματογραφική παιδεία, καθώς ο κινηματογράφος δύναται να συμβάλλει σε μια ρεαλιστικότερη πρόσληψη της πραγματικότητας, σε μια κοινωνική νοημοσύνη, την κοινωνιογνωσία, γεφυρώνοντας τις γνώσεις των ανηλίκων με τις εμπειρίες του έξω κινηματογραφικού κόσμου (Darrington, 2008).

2. Μουσικό Βίντεο

Η κοινωνική και τεχνολογική πρόοδος των ημερών μας, προσφέρουν στο σύγχρονο άνθρωπο τη δυνατότητα να αποκτά μουσικές εμπειρίες με πολλούς τρόπους, επιτυγχάνοντας παράλληλα μία άτυπη μουσική μάθηση (Parti & Karlsen, 2010). Καθημερινά, μέσα από διάφορες διαδικτυακές κοινότητες και ψηφιακά μέσα επικοινωνίας οι μαθητές «μοιράζονται, παίζουν, μαθαίνουν -αλλά και αλληλοδιδάσκονται- μουσική» (Κοκκίδου, 2016). Ειδικότερα, τα Web 2.0 εργαλεία, όπως για παράδειγμα το YouTube, σε συνδυασμό με τη φορητότητα που προσφέρουν στους χρήστες τους τα σύγχρονα ψηφιακά μέσα (smartphones, tablets, MP3 player, iPod) και τις συνεπακόλουθες μουσικές εφαρμογές τους, συνθέτουν ένα νέο εκπαιδευτικό τοπίο για την εκμάθηση και διδασκαλία της μουσικής. Στο πέρασμα των χρόνων, η πρόοδος της τεχνολογίας και η έλευση ποικίλων τεχνολογικών μέσων αναπαραγωγής έχει μετασηματίσει ακόμα και τη φύση της μουσικής εμπειρίας. Πιο συγκεκριμένα, από τη μία πλευρά έχει μεταβάλλει σταδιακά το σχήμα και τη μορφή της αναφορικά με τους τρόπους που αυτή «καταναλώνεται» και παράγεται, και από την άλλη πλευρά, το σχήμα και τη μορφή της ως πολιτισμικού χάρτη και μέσου για την κατανόηση του κόσμου (Chua, 2009).

Το μουσικό βίντεο (ή βιντεοκλίπ) είναι μια μορφή οπτικοακουστικής επικοινωνίας στο οποίο η έννοια-νόημα δημιουργείται μέσω μεταφοράς των πληροφοριών, όπως η μουσική, οι στίχοι και οι κινούμενες εικόνες που αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους (Carlsson, 1999). Σύμφωνα με το Cambridge Dictionary (2011, όπως αναφέρεται στο Moller, 2011), το μουσικό βίντεο ορίζεται ως «ένα φιλμ μικρού μήκους που σκοπό έχει τη διαφήμιση ενός δημοφιλούς τραγουδιού». Κατά τον Moller (2011), λαμβάνοντας υπόψιν το σημερινό τοπίο των media, το μουσικό βίντεο μπορεί να οριστεί ως «ένα φιλμ μικρού μήκους το οποίο ενσωματώνει το τραγούδι και την εικόνα και παράγεται για διαφημιστικούς ή καλλιτεχνικούς σκοπούς».

Η αξιοποίηση των διαφόρων μορφών της δημοφιλούς κουλτούρας στη διδακτική πράξη, όπως είναι και το μουσικό βίντεο, προσφέρει στον εκπαιδευτικό τη δυνατότητα επίτευξης ποικίλων διασυνδέσεων με τον κόσμο της τέχνης, ενώ παράλληλα, μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για την ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών και πολιτικών υπαινιγμών, εφόσον βέβαια προσεγγιστούν μέσα από μία κριτική διάσταση. (Taylor, 2007). Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί ότι οι ψηφιακές και οπτικές τεχνολογίες της εποχής μας επιτρέπουν στους μαθητές ανά πάσα στιγμή να συμμετέχουν και να μεταφέρονται αντίστοιχα σε ποικίλες μουσικές

πρακτικές και μουσικούς κόσμους, ενσωματώνοντας έτσι νέα μουσικά στοιχεία και τεχνικές που προηγουμένως ήταν αδύνατο να συμβεί λόγω των πολιτισμικών και γεωγραφικών περιορισμών (Parti, Westerlund, 2012). Σύμφωνα με την Taylor (2007), είναι γεγονός ότι τα μουσικά βίντεο αποτελούν μέρος της καθημερινότητας πολλών εκπαιδευτικών της νεότερης γενιάς, ενώ οι μαθητές, ακόμη και κάτω από την ηλικία των 12, γνωρίζουν πολλά περισσότερα αναφορικά με τη σύγχρονη οπτική κουλτούρα γενικότερα και τα μουσικά βίντεο ειδικότερα.

Τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν ένα μουσικό βίντεο διαμορφώνουν ένα ιδανικό μέσο για την υλοποίηση πολλών δραστηριοτήτων στην τάξη. Πιο συγκεκριμένα, τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν τα μουσικά βίντεο, τα οποία απαντώνται στο σύνολό τους και στην προς διερεύνηση ταινία του «Απόκληρου», είναι τα εξής (McClain, 2016):

- έχουν συνήθως μικρή διάρκεια, μικρότερη από μία ταινία ή ένα τηλεοπτικό επεισόδιο
- είναι οικεία στους μαθητές, οι οποίοι φέρουν γνώση επί του θέματος ενισχύοντας την ομαδική συζήτηση στην τάξη
- είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο και ο εκπαιδευτικός μπορεί εύκολα να εντοπίσει πολλά παραδείγματα σχετικά με το εκάστοτε θέμα προς μελέτη
- η πρόσβαση σε αυτά είναι εύκολη, όπως για παράδειγμα μέσω του YouTube
- συνήθως έχουν αμφιλεγόμενο χαρακτήρα και η προσέγγισή τους απαιτεί κριτική σκέψη από τους μαθητές, οι οποίοι εκφράζουν την άποψή τους για σημαντικά κοινωνικά και πολιτικά θέματα
- ορισμένα αποτελούν διασκευές, παρωδίες, σάτιρες και mashups των αρχικών μουσικών βίντεο
- είναι αναπόσπαστο μέρος της δημοφιλούς κουλτούρας, καθιστώντας τα ελκυστικά στους μαθητές και συγχρόνως σημαντικά μέσα κατά την εκπαιδευτική διαδικασία.

Οι κινούμενες εικόνες στο μουσικό βίντεο αποτελούν τη σκηνοθεσία της μουσικής. Σε ένα μουσικό βίντεο λείπει συνήθως μια συνεκτική αφήγηση. Οι εικόνες συνδέονται μεταξύ τους με το ρυθμό και άλλα μουσικά χαρακτηριστικά. Η οπτική μορφή είναι κοντά στην μουσική φόρμα. Το χρώμα, η κίνηση, η ένδυση κ.ά. είναι μερικά από τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία οπτικών μοτίβων, έτσι ώστε το έργο να αποτελεί ένα σύνολο (Carlsson, 1999).

Το μουσικό βίντεο μπορεί να αγνοεί την αριστοτελική δομή της αφήγησης, τη λογική και τις συμβάσεις της οπτικοακουστικής έκφρασης χάριν της αισθητικής της εκάστοτε εικόνας. Ιδιαίτερη σημασία έχει ο τρόπος και η ταχύτητα εναλλαγής των εικόνων, δηλαδή η λειτουργία του μοντάζ και η χρονική διάρκεια των σκηνών (Τσαγκάρης, 2004). Σύμφωνα με τον Carlsson (1999), όσο μεγαλύτερο είναι το χάσμα μεταξύ του περιεχομένου, των στίχων και των εικόνων (μεταφορικό πλαίσιο), τόσο πιο δύσκολο γίνεται για τους θεατές να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν αυτό το πλαίσιο. Το αντίθετο της μεταφορικής σύνδεσης των στίχων με τις εικόνες συμβαίνει όταν η εικόνα που δημιουργούν οι στίχοι απλά φαίνεται από την οπτική της απεικόνιση.

Η «οπτική εκπαίδευση», σύμφωνα με τον Φύκαρης, (2012), πρέπει να αποτελέσει έναν από τους βασικότερους πόλους οργάνωσης του εκάστοτε προγράμματος σπουδών. Αυτό βέβαια με τη σειρά του, απαιτεί την ανάλογη εκπαίδευση και προετοιμασία των μαθητών, ωθώντας τους σε μία κριτική αντιπαράθεση τόσο των μέσων που χρησιμοποιούν, όσο και των πληροφοριακών μηνυμάτων που δέχονται από αυτά.

Εν κατακλείδι, σύμφωνα με τον McClain (2016), η προσέγγιση των μουσικών βίντεο αποτελεί μία καινοτόμα εμπειρία και συγχρόνως έναν ενδιαφέρον δείκτη σχετικά με την ιστορία του πολιτισμού. Στο πλαίσιο της διδασκαλίας - μάθησης, οι μαθητές απολαμβάνουν την αξιοποίηση του μουσικού βίντεο ως εκπαιδευτικού εργαλείου, αναπτύσσοντας δεξιότητες κριτικής σκέψης. Γενικότερα, το μουσικό βίντεο έχει χαρακτηριστεί ως το πιο χαρακτηριστικό μέσο της μεταμοντέρνας κουλτούρας (Straw, 1988), ενώ συγχρόνως θεωρείται το πιο

αποτελεσματικό εργαλείο για την προώθηση στο εσωτερικό της μουσικής βιομηχανίας, αλλά και μια ισχυρή ιδεολογική δύναμη (Peeters, 2004).

3. Εκπαιδευτικός σχεδιασμός

Το ψηφιακό βίντεο στην εκπαίδευση, όταν είναι κατάλληλα σχεδιασμένο, μπορεί να ενεργοποιήσει μια σειρά από μηχανισμούς μάθησης και να αποτελέσει σημαντικό εκπαιδευτικό εργαλείο. Σύμφωνα με τον Σοφός (2018) όταν μιλάμε για εκπαιδευτικές ταινίες, εννοούμε παραγωγές που έχουν δημιουργηθεί για τους σκοπούς ενός μαθήματος και εστιάζουμε σε ταινίες μικρού μήκους, που σχετίζονται με την εκπαίδευση και μπορούν να αξιοποιηθούν στη διδασκαλία. Πρόκειται για ταινίες που μπορούν να αξιοποιηθούν σε ποικίλες εκπαιδευτικές περιστάσεις, προκειμένου να προκαλέσουν εμπειρίες μάθησης, μέσα από την ενεργή εργασία και αλληλεπίδραση με τις ταινίες και το εκπαιδευτικό υλικό. Το συνολικό εκπαιδευτικό υλικό (ταινία και εκπαιδευτικό υλικό), μπορεί να αξιοποιηθεί ως αυτόνομο αντικείμενο μάθησης για την υποστήριξη και διεύρυνση της διδασκαλίας, για τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και για την σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Οι ταινίες μπορεί να αναφέρονται σε συγκεκριμένες θεματικές, π.χ. έννοιες γνωστικών αντικειμένων ή σε κοινωνικά και πολιτικά θέματα που σχετίζονται με την εκπαίδευση, π.χ. πρόσφυγες, σχολικός εκφοβισμός, εθισμός στο διαδίκτυο, εκπαιδευτικός. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τον Σοφό (2018) θεωρούμε ότι μια ταινία για να μπορεί να αξιοποιηθεί εκπαιδευτικά θα πρέπει να προσανατολίζεται στα ακόλουθα κριτήρια, έτσι ώστε:

- να είναι σύντομη (όχι μεγαλύτερη από 3-7 λεπτά) προκειμένου να μπορεί να αξιοποιηθεί σε οποιαδήποτε φάση της εκπαιδευτικής διαδικασίας ως αυτόνομο μαθησιακό αντικείμενο.
- να είναι χρήσιμη στον εκπαιδευτικό έτσι ώστε να υποστηρίζει κάποια γνωστική περιοχή που διδάσκεται με βάση το αναλυτικό πρόγραμμα (μπορεί να έχει διαθεματική, εννοιοκεντρική, διεπιστημονική ή άλλη προσέγγιση).
- να έχει τη μορφή του ευέλικτου μικρο-μαθήματος, που σημαίνει ότι θα πρέπει να συνοδεύεται από λοιπό εκπαιδευτικό υλικό (π.χ. φύλλα εργασίας, παράλληλα κείμενα) προκειμένου να μπορεί ο μαθητής να εργαστεί αυτόνομα και ανεξάρτητα.

Πιο συγκεκριμένα, με την προβολή και την επεξεργασία της μουσικής ταινίας του «Απόκληρου» επιδιώκεται η επίτευξη των ακόλουθων στόχων, προκειμένου οι μαθητές να:

Γνωστικοί :

- κατανοούν την περίπτωση των ασυνόδευτων ανήλικων στην Ελλάδα.
- αναγνωρίζουν τις συνέπειες του προσφυγικού ζητήματος στην Ελλάδα.
- διακρίνουν ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα που τίγονται μέσα από τη ταινία (αστεγία, παιδική εργασία, παιδική εκμετάλλευση, οργανωμένο έγκλημα κλπ.).

Δεξιότητες:

- ερμηνεύουν τις σκηνές που εν μέρη ανήκουν στο βουβό κινηματογράφο.
- να μπορούν να αποκωδικοποιούν το νόημα των στίχων του μουσικού βίντεο.
- να αναζητούν, να επαληθεύουν και να κρίνουν την εγκυρότητα μιας πληροφορίας με βάση την πηγή της.

Στάσεις:

- διερωτηθούν αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης της περίπτωσης των ασυνόδευτων παιδιών.
- να αντιμετωπίσουν τις προκαταλήψεις και την ξενοφοβία.
- να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των παιδιών χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, εθνικότητας, θρησκείας, γλώσσας, πολιτικής γνώμης, αναπηρίας, ιδιοκτησίας ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΣΚΗΝΩΝ ΤΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ			
Σκηνή	Μαθησιακός στόχος	Διαστάσεις του θέματος	Δραστηριότητες
1 ^η 0:45 – 0:53 Η ζωή στο δρόμο	Επιδιώκεται οι μαθητές να διερωτηθούν αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης της περίπτωσης των ασυνόδευτων παιδιών.	Αστεγία / Κοινωνική πρόνοια (:)	Οι μαθητές καλούνται να συζητήσουν και εν συνεχεία να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα ως προς την δοθείσα σκηνή. (15')
2 ^η 0:54 – 1:02 Η Φωτογραφία	Επιδιώκεται οι μαθητές να ερμηνεύουν σκηνές που εν μέρη ανήκουν στο βουβό κινηματογράφο.	Παιδί χωρίς οικογένεια	Οι μαθητές καλούνται να κάνουν υποθέσεις αναφορικά με το ποιο μπορεί να είναι το πρόσωπο που απεικονίζεται στη φωτογραφία. (10')
3 ^η 1:03 – 1:14 Το παιδί που εργάζεται	Επιδιώκεται οι μαθητές να διακρίνουν ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα που θίγονται μέσα από τη ταινία.	Παιδική εργασία	Οι μαθητές καλούνται να παρατηρήσουν και να διακρίνουν το σύνολο των προκλήσεων επιβίωσης που αντιμετωπίζει ο πρωταγωνιστής ήρωας. (20')
4 ^η 1:37 – 1:50 Η γυναίκα	Επιδιώκεται οι μαθητές να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των παιδιών χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, εθνικότητας, θρησκείας, γλώσσας, πολιτικής γνώμης, αναπηρίας, ιδιοκτησίας ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.	Παιδική εκμετάλλευση	Οι μαθητές καλούνται να συζητήσουν και να παρουσιάσουν ενδεικτικούς τρόπους δράσης απέναντι σε περιπτώσεις παιδιών θυμάτων εκμετάλλευσης καθώς και σε περιπτώσεις καταχρηστικών ενηλίκων. (20')
5 ^η 2:10 – 2:46 Απαγωγή	Επιδιώκεται οι μαθητές να αναζητούν, να επαληθεύουν και να κρίνουν την εγκυρότητα μιας πληροφορίας με βάση την πηγή της.	Οργανωμένο έγκλημα	Οι μαθητές καλούνται να αντιπαραθέσουν και να επαληθεύσουν τα στατιστικά στοιχεία αναφορικά με τις εξαφανίσεις παιδιών στην χώρα μας. (20')

4. Διαδικασία παραγωγής

Για την παραγωγή της ταινίας εργάστηκαν συνολικά πέντε άτομα. Πιο συγκεκριμένα, οι τέσσερις ανέλαβαν τους ρόλους των ηθοποιών ενώ ο πέμπτος τον ρόλο του βιντεολήπτη –

μοντέρ. Ακολουθεί περιληπτική παρουσίαση των πρωταγωνιστικών προσώπων / συντελεστών και της δράσης τους:

ΗΘΟΠΟΙΟΙ / ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ	
Πρόσωπα	Δράση
Ασυνόδευτο ανήλικο	Ένα ανήλικο παιδί περιπλανιέται και κοιμάται στο δρόμο κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες προσπαθώντας να επιβιώσει.
Γυναίκα	Μία γυναίκα εκμεταλλεζόμενη την κατάσταση του παιδιού το εξαναγκάζει να εργάζεται, δίνοντας της τα χρήματα που κερδίζει. Παράλληλα του ασκεί ψυχολογική και σωματική βία.
Απαγωγέας 1	Ένας άγνωστος άντρας με καλυμμένα τα χαρακτηριστικά του δράττει την ευκαιρία τη στιγμή που το παιδί κοιμάται μόνο του στο δρόμο και το απαγάγει.
Απαγωγέας 2 (Οδηγός αυτοκινήτου)	Ένα άγνωστο πρόσωπο, του οποίου η φιγούρα δεν είναι διακριτή στην ταινία, διαδραματίζει τον ρόλο του συνεργού (οδηγού) απαγωγέα.
Σκηνοθέτης / Βιντεολήπτης / Μοντέρ	Σκηνοθεσία, Κινηματογράφηση, επεξεργασία σκηνών και τελική εξαγωγή ταινίας.

Δεδομένου του πλήθους των εξωτερικών γυρισμάτων αλλά και των σχετικά μεγάλων αποστάσεων που διανύθηκαν κατά την κινηματογράφηση των σκηνών, ο χρόνος που επενδύθηκε για το σχεδιασμό και την υλοποίηση της παραγωγής ήταν ελάχιστος. Αναλυτικότερα, χρειάστηκαν περίπου 2 ώρες για τον σχεδιασμό και άλλες 6 ώρες για την κινηματογράφηση των σκηνών. Περισσότερο χρονοβόρα αποδείχτηκε η διαδικασία του μονταρίσματος, η οποία ολοκληρώθηκε σε διάστημα λίγων ημερών.

Στο πρώτο στάδιο παραγωγής της εκπαιδευτικής ταινίας αποφασίστηκε το θέμα της και ακολούθησε η συγγραφή του σεναρίου της. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Πουλιού, Λυμπούδη (2013) ακολουθήσαμε τα εξής βήματα κατά τη διαδικασία συγγραφής: (1) Αρχικά γράψαμε ένα μικρό κείμενο 2 – 3 σελίδων που απέδιδε περιληπτικά τη δράση. Στην προκειμένη περίπτωση η δράση ήταν απόλυτα εναρμονισμένη με τους στίχους του τραγουδιού «Απόκληρος», το οποίο ερμηνεύει η Χάρις Αλεξίου σε στίχους του Νίκου Μωραΐτη και μουσική της Ανδριάνας Μπάμπαλη. (2) Αφού διαβάσαμε και κάναμε τις απαραίτητες διορθώσεις και προσθήκες, αποφασίσαμε τους ρόλους που θα εμπλέκονταν στο σενάριο. (3) Στη συνέχεια κομματιάσαμε το περιληπτικό σενάριο σε σκηνές και πλάνα. (4) Για κάθε σκηνή γράψαμε αναλυτικά το σενάριό της με βάση το αρχικό περιληπτικό κείμενο. (5) Μετέπειτα, λύσαμε τα θέματα σκηνοθεσίας κάθε σκηνής και κάθε πλάνου (πώς στήνονται οι «ηθοποιοί», πού είναι η κάμερα, ύφος ηθοποιών, εκφράσεις προσώπου, στάσεις σώματος) και σκηνογραφίας (αντικείμενα στο πλάνο που θα έπρεπε να προσθέσουμε κ.λπ.) ή τυχόν πρόσθετες μουσικής επένδυσης.

Ακολούθως δημιουργήσαμε τα storyboard και τις καρτέλες γυρισμάτων, οι οποίες περιλάμβαναν τα εξής στοιχεία: «Σκηνή», «χώρος», «ηθοποιοί», «αντικείμενα – συνθήκες», «πλάνα», «να μην ξεχάσω» και «ήχοι», συμβάλλοντας καθοριστικά στο να οργανωθούν καλύτερα τα γυρίσματά μας. Το storyboard από την άλλη αποτέλεσε τον οπτικό χάρτη της ιστορίας και έναν πολύτιμο οδηγό για την ανάπτυξη της υπόθεσης. Αφού κάναμε δοκιμαστικές λήψεις λίγων δευτερολέπτων από όλους τους χώρους που θα δραστηριοποιούμασταν ξεκινήσαμε το γύρισμα με βάση το χρονοδιάγραμμα. Τέλος, η παραγωγή ολοκληρώθηκε με το μοντάρισμα των σκηνών με τη βοήθεια του λογισμικού Adobe Premiere Pro CC 2018. Η

διαδικασία ήταν εξαιρετικά απλή. Επιλέχθηκαν και ενώθηκαν τα καλύτερα πλάνα και οι σκηνές, με την παράλληλη προσθήκη ηχητικών και οπτικών εφέ, τίτλων και μουσικής επένδυσης. Αναφορικά με τα μέσα παραγωγής, η λήψη των πλάνων έγινε με τη χρήση επαγγελματικής κάμερας υψηλής ανάλυσης CANON 80D, ενώ δεν χρησιμοποιήθηκαν μικρόφωνα, δεδομένου ότι το σύνολο της ταινίας επενδύθηκε μουσικά με ένα μουσικό κομμάτι σε μορφή MP3.

Ιδιαίτερα προβλήματα που δυσχέραιναν την διαδικασία παραγωγής δεν υπήρξαν. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως η σκληρότητα ορισμένων σκηνών δεν άφησε ασυγκίνητους πολλούς περαστικούς, οι οποίοι αγνοώντας αρχικά πως πρόκειται για ένα εκπαιδευτικό γύρισμα, έσπευσαν κατά τη διάρκεια της κινηματογράφησης των σκηνών να υπερασπιστούν με ιδιαίτερη θέρμη το παιδί που ενσάρκωνε τον ρόλο του ασυνόδευτου ανήλικου.

Η διαδικασία στο σύνολό της μας βοήθησε να παρακολουθήσουμε στην πράξη τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται η παραγωγή μιας ταινίας και συγχρόνως να αντιληφθούμε πιθανά γνωστικά κενά. Ενδεικτικά, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την ανάγκη για περαιτέρω επιμόρφωση αναφορικά με τα επαγγελματικά λογισμικά επεξεργασίας βίντεο. Με άλλα λόγια, συμπεράναμε πως οι καλές γνώσεις χειρισμού τέτοιων προγραμμάτων δύναται να ενισχύσει δραστικά πιθανές αδυναμίες βντεοληψίας και συγχρόνως να απογειώσει μια καλή λήψη με τη προσθήκη ειδικών οπτικών ή και ηχητικών εφέ.

5. Εκπαιδευτική αξιοποίηση

Δεδομένων των ευρύτερων ζητημάτων που τίγονται μέσα από τον «Απόκληρο», θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως το παρόν μουσικό βίντεο προσφέρεται για ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων κοινωνικού περιεχομένου αξιοποιώντας ποικίλες εκπαιδευτικές τεχνικές (Σοφός, 2014). Ωστόσο, προτείνονται ενδεικτικά οι ακόλουθες δραστηριότητες, οι οποίες εστιάζουν στην αξιοποίηση της ταινίας με σκοπό της ενίσχυση του Οπτικοακουστικού γραμματισμού των εκπαιδευομένων:

1^η Δραστηριότητα:

Στόχος είναι η αποκωδικοποίηση του νοήματος των στίχων του μουσικού βίντεο. Οι μαθητές καλούνται να αντιπαραθέσουν τις εικόνες με το γραπτό κείμενο. Ποια είναι η σχέση μεταξύ τους; Αλληλοεπιδρούν; Αν ναι, με ποιον τρόπο;

2^η Δραστηριότητα:

Στόχος είναι οι μαθητές να μπορούν να αναγνωρίζουν τα είδη των πλάνων. Προϋπόθεση διεξαγωγής της παρούσας δραστηριότητας είναι να έχει παρασχεθεί το σχετικό εκπαιδευτικό υλικό αναφορικά με τα είδη των πλάνων (Γενικό – Αμερικάνικο – Μεσαίο – Κοντινό – Πολύ κοντινό – Λεπτομέρειας) και τα χαρακτηριστικά τους. Ακολούθως, οι μαθητές καλούνται να τα αντιστοιχήσουν με τις παρακάτω ενδεικτικές σκηνές – εικόνες της ταινίας:

6. Συμπεράσματα

Μετά το πέρας της παρούσας δράσης θα μπορούσαμε εύλογα να ισχυριστούμε πως καταφέραμε να προσεγγίσουμε ικανοποιητικά την περίπτωση των ασυνόδευτων ανήλικων μέσω ενός μουσικού βίντεο. Πιο συγκεκριμένα, η συνδυαστική αξιοποίηση εικόνας και τραγουδιού, μας έδωσε την ευκαιρία να παρουσιάσουμε με ρεαλιστικό και συνάμα συναισθηματικό τρόπο σκηνές από την καθημερινότητα πολλών παιδιών που ζουν στο δρόμο. Αξίζει επίσης να σημειωθεί το γεγονός ότι, παρόλο που δεν ήταν στις αρχικές μας προθέσεις, το αποτέλεσμα μας έδωσε την δυνατότητα να μπορούμε να θίγουμε και ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα, όπως η κοινωνική πρόνοια, η αδιαφορία του κόσμου για τα παιδιά που ζητιανεύουν, η εκμετάλλευση των παιδιών (παιδική εργασία) και το οργανωμένο έγκλημα (αρπαγές ασυνόδευτων παιδιών). Ωστόσο, μετά το πέρας της δράσης, αν είχαμε την δυνατότητα να κάνουμε κάτι διαφορετικά, ίσως θα γυρίζαμε επιπλέον σκηνές, οι οποίες θα αναπαριστούσαν διαφορετική κατάληξη του πρωταγωνιστή. Ενδεχομένως, με αυτό τον τρόπο να είχαμε την δυνατότητα να παρουσιάσουμε εναλλακτικές εκδοχές, οι οποίες να προβάλλουν όχι μόνο το χειρότερο δυνατό σενάριο, αλλά και τις πιθανότητες αίσιας έκβασης της ιστορίας. Εν κατακλείδι, συμπεραίνουμε ότι η έβδομη τέχνη δύναται να προσεγγίσει ακόμα και τα πιο ευαίσθητα κοινωνικά ζητήματα της εποχής μας. Όπως επισημαίνει και ο Marcuse (1977): «Η τέχνη δεν μπορεί να αλλάξει τον κόσμο αλλά μπορεί να συντελέσει στο ν' αλλάξουν η συνείδηση και οι διαθέσεις των ανθρώπων, οι οποίοι μπορούν ν' αλλάξουν τον κόσμο».

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Βασάλλα, Π. (2005. Μάιος). *Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση: Το Βίντεο ως τελικό προϊόν προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Δυνατότητες αξιοποίησης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. Εισήγηση στο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Ανοικτή και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, 30 Συνέδριο, Σύρος .
- Καρπούζη, Ε. (2019). *The living conditions of refugee/migrant unaccompanied minors in Greece and their rights*. Hellenic Open University, Patras.
- Κοκκίδου, Μ. (2016α). *Μουσικοί γραμματισμοί στον απόηχο του μεταμοντερνισμού: από την άγνοια, στη συνείδηση*. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας- Μάθησης (Πρακτικά 7ου Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση), 27-29 Νοεμβρίου 2015 (σσ. 3-36). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Πούλιος, Ι., Λυμπούδης, Α. (2013), *Κινηματογραφική αγωγή: Δημιουργώντας στην τάξη μια ταινία μικρού μήκους. Υποστηρικτικό υλικό για τη δημιουργία ταινίας μικρού μήκους*. Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Σερρών. Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων
- Τσαγκάρης, Μ. (2004). *Κινηματογράφος και διαφήμιση: διακειμενική, ποιοτική ανάλυση της ελληνικής τηλεοπτικής διαφήμισης* (Doctoral dissertation, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης).
- Φύκαρης, Ι. (2012). *Η αξιοποίηση του βίντεο και της κινούμενης εικόνας στη διδασκαλία: Μία διδακτική δυνατότητα*. Τα Εκπαιδευτικά, 103-104, 233-247.
- Carlsson, S. E. (1999). *Audiovisual poetry or commercial salad of images. Perspectives on music video analysis*. Music Video Theory. Retrieved August, 29, 2005.
- Cambridge University Press. (2011). Definition of Video [NOUN].

- Chua, C. (2009). *Placing Music Video: A new audiovisual modality*. *Transforming Cultures eJournal*, 4, 212-235
- Darrington, A. (2008). *Film adaptations in the classroom: an investigation of methods of teaching film and recommendations for change*. Arizona State University.
- Jacobs, S. (2018). *Collective narrative practice with unaccompanied refugee minors: —The Tree of Life as a response to hardship*, *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, vol. 23(2), pp. 279–293
- Marcuse, H. (1977). *La dimension esthétique pour une critique de l'esthétique marxiste*. Paris: Seuil.
- McClain, J. M. (2016). *A framework for using popular music videos to teach media literacy*. *Dialogue: The Interdisciplinary Journal of Popular Culture and Pedagogy*, 3, 38-46.
- Moller, D. (2011). *Redifining Music Video*. Retrieved September, 7, 2018.
- Parti, H., & Karlsen, S. (2010). *Reconceptualising musical learning: New media, identity and community in music education*. *Music Education Research*, 12(4), 369-382.
- Peeters, H. (2004). *The semiotics of music videos: It must be written in the stars*. *Image [& Narrative*, 5(8), 201-231.
- Σοφός, Α. (2014). Παιδαγωγική Αξιοποίηση κινηματογραφικής ταινίας και βίντεο στην εκπαιδευτική διαδικασία. Σοφός, Α, Βρατσάλης Κ. (Επιμ.). *Παιδαγωγική Αξιοποίηση Νέων Μέσων στην εκπαιδευτική διαδικασία* (σελ. 119 - 146). Αθήνα: ΙΩΝ.
- Σοφός, Α. (2018). *Η πραγματικότητα της ταινίας για την εκπαίδευση ή η εκπαιδευτική πραγματικότητα της ταινίας*; Ηλεκτρονικές σημειώσεις φοιτητών. Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Ρόδος.
- Straw, W. (1988). *Music video in its contexts: popular music and post-modernism in the 1980s*. *Popular Music*, 7(3), 247-266.
- Taylor, P. G. (2007). *Press pause: Critically contextualizing music video in visual culture and art education*. *Studies in Art Education*, 48(3), 230-246

Ιστοσελίδες

- EKKA (2019). *Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα (Α.Α) στην Ελλάδα*. EKKA. Διαθέσιμο στο <http://www.ekka.org.gr/index.php/2018-05-08-09-50-30/94-statistika>
- UNHCR (2019). *Greece Fact Sheet - August 2019*. Διαθέσιμο στο <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/71481>